

Ústavní soud České republiky
Joštova 8,
660 83 Brno 2

Doručeno do datové schránky

V Praze dne 8. ledna 2015

Ke sp. zn. Pl. ÚS 3/14

PODÁNÍ *AMICI CURIAE*

Předkladatel: **Post Bellum, o. p. s.**, se sídlem Sněmovní 174/7, 118 00 Praha 1 - Malá Strana, IČ: 26548526, DIČ: CZ 26548526, zapsaná v rejstříku obecně prospěšných společností vedených u Městského soudu v Praze pod sp. zn. O 1368, jednatel Mikulášem Kroupou, ředitelem,

právně zastoupená JUDr. Vitem Makariem, Ph.D., advokátem se sídlem Tichá 6 a, 150 00 Praha 5

Předkladatel, povaha a účel podání

Předkladatel podání, Post Bellum, o. p. s., je nevládní a nezisková organizace, jež dokumentuje vzpomínky pamětníků důležitých historických fenoménů 20. století, založená v roce 2001 s cílem seznámit s nimi, jako s důležitou součástí zdrojů poznání našich moderních dějin, širší veřejnost. V jejím rámci působí několik desítek badatelsky a dokumentaristicky činných osob, které i s pomocí státních a soukromých archivních institucí vyhledávají tyto pamětníky a zasazují jejich výpovědi do širšího historického rámce.

Předkladatel toto podání předkládá z pozice tzv. přítele soudu (*amici curiae*) s cílem poskytnout Ústavnímu soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“) nezávislé podklady právní i věcné, které by mohl využít při projednávání věci vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 3/14.

Podání shrnuje právní argumenty, zda zachovat zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „zákon o archivnictví“), ve stávajícím znění a reaguje částečně na usnesení Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) ze dne 15. ledna 2014 a ze dne 9. dubna 2014.

Jak známo, předmětnými usneseními Nejvyšší soud navrhuje zrušení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví, neboť v něm spatřuje rozpor především s článkem 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Jak uvedeno níže, Úmluva podle názoru předkladatele nicméně nezakazuje České republice upravovat přístup k archiváliím způsobem, kterým tak činí zákon o archivnictví v platném znění, včetně jeho § 37 odst. 11. Je tomu tak proto, že Úmluva vzhledem k odlišnostem jednotlivých zemí poskytuje signatářským státům širokou volnost uvážení při rozhodování, jak uvedenou materii legislativně upravit. Volnost uvážení je přitom zvláště rozsáhlá tam, kde dochází ke střetu dvou základních práv, jak je tomu i v předmětné věci, kde koliduje čl. 8 Úmluvy s jejím čl. 10 chránícím v rámci svobody projevu i právo na informace.

Podání dále zdůrazňuje, že § 37 odst. 11 zákona o archivnictví zasahuje do práva na ochranu soukromí způsobem konformním s požadavky Úmluvy i Listiny, tj. v legitimním veřejném zájmu, na základě zákona a v souladu s požadavkem přiměřenosti, a to mj. s přihlédnutím ke skutečnosti, že ochrana práva na soukromí je v české legislativě dostatečně zajištěna jinými účinnými právními instrumenty (ochrana osobnosti apod.).

Z následného textu se dále podává, že zrušení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví by v praxi utlumilo a částečně znemožnilo badatelskou činnost, a tím ochromilo nejen vědeckou práci profesionálních historiků, ale i dokumentaristickou činnost jiných badatelů z řad publicistů a širší odborné veřejnosti zaměřující se na moderní české a československé dějiny. A to nikoliv jen pro období nesvobody z let 1948 – 1989, ale i z let 1939 – 1945, tedy z doby perzekuce obyvatelstva českých zemí nacistickým

režimem včetně událostí Holocaustu. Tedy pro období páchání nejzávažnějších zločinů proti lidskosti a porušování základních lidských práv, jejichž objasňování nepochybně patří k naléhavým společenským potřebám současnosti.

Konečně podání upozorňuje, že by zrušení uvedeného zákonného ustanovení s vysokou pravděpodobností ochromilo řádnou činnost archivních institucí, neboť by na ně uvalilo povinnosti, které by nebyly schopny organizačně, personálně ani ekonomicky plnit.

1. Nedostatek aktivní legitimace na straně Nejvyššího soudu

- 1.1 Než Ústavní soud přistoupí k posouzení souladu § 37 odst. 11 zákona o archivnictví ve stávajícím znění, měl by se dle našeho názoru zabývat tím, zda existovala aktivní legitimace Nejvyššího soudu k tomu, aby postupoval podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).
- 1.2 Podle čl. 95 odst. 2 Ústavy platí, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Povinnost předložit věc Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy je tedy dána pouze tehdy, jsou-li současně splněny dvě podmínky. Za prvé, musí platit, že soud dojde k závěru o rozporu určitého zákona s ústavním pořádkem. Za druhé, musí platit, že uvedený závěr soudu je učiněn o zákonu, jenž má být při řešení věci použit. Soud tedy může být přesvědčen, že v českém právním řádu existují konkrétní zákony, které jsou v rozporu s ústavním pořádkem, avšak to ještě nezakládá jeho oprávnění (povinnost) obrátit se na Ústavní soud dle čl. 95 odst. 2. Musí být totiž splněna i druhá popsaná podmínka.
- 1.3 S uvedeným přístupem se ztotožňuje i uznávaná odborná literatura, když uvádí, že *„aktivní legitimací k návrhu na zrušení zákona, resp. jeho jednotlivých ustanovení disponuje i obecný soud, a to dojde-li k závěru, že zákon, který má být při řešení věci použit, je v rozporu s ústavním pořádkem (čl. 95 odst. 2 Ústavy, § 109 odst. 1 písm. c) OSŘ, § 224 odst. 5 TrŘ). K tomu, aby obecný soud mohl zpochybnit ústavnost konkrétního zákona, resp. jeho jednotlivého ustanovení, a věc předložit Ústavnímu soudu, je nezbytná jeho reálná aplikace a nikoli jen jeho hypotetické použití, resp. jiné širší souvislosti.“*¹
- 1.4 S uvedeným přístupem se rovněž ztotožňuje Ústavní soud. Lze poukázat např. na usnesení Pl. ÚS 48/05 ze dne 25. 4. 2007, v němž se uvádí, že *„k tomu, aby obecný soud mohl zpochybnit ústavnost konkrétního právního předpisu – a věc předložit Ústavnímu soudu – je nezbytná jeho reálná aplikace a nikoli jen jeho hypotetické použití, resp. jiné širší souvislosti. Tento typ řízení před Ústavním soudem totiž spadá do oblasti tzv.*

¹ Filip, J., Holländer, P., Šimiček, V. a kol. Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 364.

konkrétní kontroly norem, kdy podnětem rozhodování Ústavního soudu o ústavnosti napadeného právního předpisu je konkrétní souzená věc...“.

- 1.5 Popsaný přístup reflektoval i sám Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 2 Cdon 1393/97 ze dne 26. 11. 1997, v němž uvedl, že *„zákonem, jehož má být použito při řešení věci, se totiž rozumí pouze takový zákon, jehož odstranění (zrušení) Ústavním soudem by ve svých důsledcích mohlo mít vliv na rozhodnutí soudu ve věci.“*
- 1.6 Zrušení ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví ve stávajícím znění by nemohlo mít vliv na rozhodnutí soudů v projednávané věci, protože Nejvyšší soud neměl dostatek aktivní legitimace k tomu, aby postupoval podle čl. 95 odst. 2 Ústavy.
- 1.7 Platnost premisy, z níž v daném případě vyplývá závěr o nedostatku aktivní legitimace Nejvyššího soudu, lze dovodit z rozsudku Městského soudu v Praze č.j. 66 C 109/2011-187 a navazujícího rozsudku Vrchního soudu v Praze č.j. 1 Co 28/2012-202, tedy z rozhodnutí, jež předcházely řízení před Ústavním soudem vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 3/14.
- 1.8 Žalobce se v shora uvedených věcech domáhal po žalované (České republice – Archivu bezpečnostních složek) přiměřeného zadostiučinění ve výši 300.000 Kč. K tomu Městský soud v Praze mj. uvedl, že *„...soud podotýká, že újma, která byla v řízení tvrzena a prokazována listinnými důkazy, nebyla újmou v příčinné souvislosti se zpřístupněním Svazku žalovaným, nýbrž – jak sám žalobce tvrdil – mělo jít o újmu v důsledku toho, že osoba, která od žalovaného získala citlivé údaje o žalobci, s nimi nakládala dále, aniž by k tomu měla od žalobce souhlas. Ve vztahu k náhradě takové újmy by pak odpovědnou osobou nebyl žalovaný (absence pasivní věcné legitimace).“* Podobně i Vrchní soud v Praze konstatoval, že *„Pokud pak žalobce spatřuje neoprávněný zásah i v tom, že se informace z osobního svazku vedeného na něj bývalou Státní bezpečností dostaly k třetím osobám a měla mu tak vzniknout nemajetková újma, dovodil soud prvního stupně správně závěr o nedostatku věcné pasivní legitimace žalované. Odpovědnost za toto případné jednání totiž nelze klást k tíži žalované, protože nebylo prokázáno, a ostatně ani žalobcem tvrzeno, že by se takového jednání dopustila.“*
- 1.9 Soudy tedy shledaly, že žalovaná neměla ve vztahu k nároku na přiměřené zadostiučinění (tj. ve vztahu k jedinému nároku projednávanému soudy v předmětných řízeních) věcnou pasivní legitimaci. Tento závěr přitom nebyl (a nemusel být) opřen o § 37 odst. 11 zákona o archivnictví ve stávajícím znění. Pokud by se dalo uvažovat o použití § 37 odst. 11 zákona o archivnictví ve stávajícím znění, muselo by těmto úvahám o použitelnosti předmětného ustanovení předcházet vyřešení otázky, zda to byla právě žalovaná, kdo měl pasivní věcnou legitimaci. Ať už by § 37 odst. 11 zákona o archivnictví ve stávajícím znění byl součástí českého právního řádu či nikoli, nebyla to žalovaná, kdo měl pasivní věcnou legitimaci, tuto legitimaci měla podle žalobních tvrzení osoba odlišná. Výsledek řízení před Ústavním soudem (případné zrušení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví) by na řízení před obecnými soudy neměl žádný vliv

(žalobce by vůči žalované, která neměla pasivní věcnou legitimaci, nemohl se svým nárokem uspět).

- 1.10 Nad rámec uvedeného je třeba poznamenat, že je nezbytné rozlišovat mezi právem vyhledávat informace a právem informace šířit. Ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví se bezpochyby týká práva vyhledávat informace. Spor projednávaný před obecnými soudy však byl založen na tom, že žalobce tvrdil existenci újmy vzniknuvší šířením informací. Je zjevné, že ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví není ve věci projednávané obecnými soudy relevantním ustanovením, kterého mělo být při řešení věci použito. Toto členění na právo informace vyhledávat a právo informace šířit bude podrobně rozebráno dále v textu.
- 1.11 S ohledem na výše uvedené zastáváme názor, že Nejvyšší soud neměl dostatek aktivní legitimace k tomu, aby se obrátil na Ústavní soud, neboť § 37 odst. 11 zákona o archivnictví nebyl a ani neměl být použit k rozhodnutí ve věci samé. Proto je třeba návrh Nejvyššího soudu na zrušení zákonného ustanovení odmítnout v souladu s § 43 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon o ÚS“).

2. Testy soudů týkající se konfliktu dvou (a více) základních práv

- 2.1 Jakkoli jsme přesvědčeni, s ohledem na výše uvedené, že Ústavní soud by měl návrh Nejvyššího soudu odmítnout, protože se jedná o návrh podaný někým zjevně neoprávněným, vyjadřujeme se v tomto podání i k otázce hodnocení předmětného ustanovení § 37 odst. 11 s ohledem na ochranu soukromí, pro případ, kdy by Ústavní soud shledal existenci aktivní legitimace na straně Nejvyššího soudu a rozhodl by se tak posoudit obsah daného návrhu.
- 2.2 Jak Nejvyšší soud v předmětných usneseních správně uvádí, při zkoumání oprávněnosti zásahu státu do soukromého života je zapotřebí přihlídnout k tomu, zda je daný zásah zákonný (test legality), zda sleduje alespoň jeden z legitimních cílů (test legitimacy) a zda je nezbytný v demokratické společnosti (test nezbytnosti). Dále Nejvyšší soud uvádí, že Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) vykládá pojem nezbytnosti jako požadavek přiměřenosti (proporcionality), neboť nezbytný zásah má odpovídat naléhavé společenské potřebě a má být přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.²
- 2.3 Ústavní soud používá při zkoumání kolize základních práv zpravidla tzv. test proporcionality. Tento trojstupňový test, který je co do podoby s testem prováděným ESLP velmi podobný, se sestává ze tří kritérií, jež je nutno posoudit pro určení toho, kterému z dotčených základních práv má být dána přednost. Tato tři kritéria Ústavní soud již mnohokrát ve své judikatuře představil - nejdříve v nálezu Pl. ÚS 4/94, kde Ústavní soud uvedl, že prvním je kritérium vhodnosti, které je vykládáno jako odpověď na otázku, zdali institut omezující určité základní právo umožňuje dosáhnout

² Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012

sledovaného cíle (ochranu jiného základního práva). Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřeby, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod. Třetím kritériem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv³ (jinými slovy kritérium proporcionality v užším smyslu). Pro úplnost si dovoluujeme uvést, že ačkoli se v tomto nálezu Ústavní soud rozhodl použít test ESLP, aplikoval i test proporcionality, prostřednictvím kterého došel ke stejným závěrům. Je to právě Nejvyšším soudem namítaná nepřiměřenost (nedostatek proporcionality) zásahu do soukromí založená § 37 odst. 11 zákona o archivnictví, která má toto ustanovení stavit do rozporu s ústavním pořádkem České republiky. Pro vyvrácení tohoto tvrzení Nejvyššího soudu si dovoluujeme uvést následující právní argumentaci podpořenou věcnými fakty.

3. Kritérium vhodnosti: oprávněnost zásahu státu do soukromého života

- 3.1 Jsme přesvědčení, že není pochyb, že účelem § 37 odst. 11 zákona o archivnictví je umožnit všem osobám vyhledávat informace ve smyslu článku 10 Úmluvy a čl. 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen „**Listina**“), obsažené v utajovaných dokumentech, jež vznikly před 1. lednem 1990. Zákon o archivnictví tento účel dle našeho názoru zcela jistě naplňuje. Je to právě stávající právní úprava, která dává těmto osobám prostor pro uskutečňování takovéto činnosti, protože funguje jako základní kámen badatelské činnosti, o který se badatelé a další osoby projevující zájem o historii mohou opřít.
- 3.2 Je vhodné připomenout, že právní úprava České republiky v oblasti bádání sleduje, aby bylo zaručeno v souladu s článkem 17 Listiny právo vyhledávat a v souladu s článkem 10 Úmluvy právo přijímat necenzurované informace všem, kteří o badatelskou činnost projeví zájem. Domníváme se, že právě takto formulovanou právní úpravou dal zákonodárce najevo svoji podporu studiu totalitní historie a legislativně ukotvil zájem společnosti.
- 3.3 Je zřejmé, že vykonávat badatelskou činnost znamená mj. i seznamovat se s údaji o osobách, s jejichž osobním životem přijde badatel během své činnosti do styku. Studium historie je ale neodmyslitelně spjata se seznamováním se s údaji o soukromí jedinců. Tohoto faktu si byl zákonodárce vědom, a proto existují nejen předpisy umožňující seznamovat se se soukromím jiných osob, ale zároveň i takové předpisy, jejichž účelem je chránit soukromí takovýchto osob, a to v takovém poměru, jaký zákonodárce považoval (a považuje) za přiměřený. O existenci těchto předpisů a z nich vyplývajících právních instrumentů se zmiňujeme v našem podání níže.
- 3.4 Co se týká napadeného ustanovení, jsme přesvědčení, že ačkoli vyhledávání informací o dané osobě může zasahovat do její sféry, zájem společnosti je takový, aby minulost

³ Pl. ÚS 4/94

nebyla zapomenuta, ale byla právě naopak důkladně zkoumána a zaznamenávána. Tento zájem veřejnosti o studium minulosti je bezpochyby umocněn tím, že občané České republiky prožili polovinu 20. století v režimech, jež systematicky lidská práva potlačovaly.

- 3.5 Na základě výše uvedeného uzavíráme, že cíl, který si zákonodárce kladl při přijetí této právní úpravy (tedy umožnit všem zájemcům z řad veřejnosti seznámit se s necenzurovanými dokumenty mapujícími minulost, jež formovala minimálně 2 generace občanů České republiky), byl (a je) dosažen, a proto shledáváme první kritérium (kritérium vhodnosti) výše zmíněného testu proporcionality za splněné.

4. Kritérium potřebnosti

- 4.1 Nemůžeme se přiklonit k názoru vyjádřenému na straně 7 usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2014, kde je uváděno jako nepřiměřené, že údaje o agentech a spolupracovnících StB či třetích osob podle zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, požívají větší ochrany osobních údajů než údaje osob jimi pronásledovaných dle zákona o archivnictví. Tuto nerovnováhu chápeme jako pojistku zákonodárce pro případ, že by se osoby, jež úzce spolupracovaly s tehdejší Státní bezpečností, měly stát cílem osobních útoků ze strany jednotlivců jimi pronásledovaných. Z tohoto důvodu proto chápeme tuto jakousi dvoukolejnou právní úpravu co do možnosti badatelů vyhledávat informace o předmětných osobách (osobách, které spolupracovaly s tehdejší StB na straně jedné, a osobách, které těmito osobami byly pronásledovány na straně druhé) v archivech a na podobných místech za zcela záměrnou a cílenou.
- 4.2 Potřebnost takovéto zvýšené ochrany by mohla být předmětem samostatné diskuse s ohledem na jistý názorový vývoj, jenž společnost prodělala v průběhu tzv. polistopadové éry. Nicméně si dovoluujeme vznést následující otázku: Lze si představit, že by bylo možné přijmout takovou právní úpravu, která by současnou podobu badatelské činnosti nijak nenarušila, příp. narušila jen do té míry, která by ještě neznemožnila badatelskou činnost? Jednoznačně se domníváme, že nikoli. Získávání podrobných informací z těchto archiválií je základním předpokladem, alfou a omegou kvalitní a efektivní badatelské práce. Pokud by byl zrušen § 37 odst. 11 zákona o archivnictví ve stávajícím znění, došlo by tím nejen k výraznému zkomplikování resp. úplnému znemožnění badatelské práce v České republice, ale zároveň by tím bylo popřeno pravidlo stanovené v níže uvedeném nálezu Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 154/97 a práva celé společnosti zakotvená v článku 17 Listiny a článku 10 Úmluvy by byla výrazně omezena.
- 4.3 Považujeme za podstatné upozornit, že v rámci každého spisu, který doposud mohou badatelé studovat bez jakýchkoli překážek právě na základě napadeného ustanovení, se zpravidla vyskytuje více osob (resp. jejich osobních údajů), které z badatelského a historického hlediska hrají různou roli. Je třeba si uvědomit, že práce badatelů spočívá v analýze informací obsažených ve více spisech a v jejich následném odborném

vyhodnocení. Badatelé tedy mohou učinit objektivní závěry až na základě prostudování většího množství spisů poté, co si tzv. poskládají jednotlivé informace dohromady a utvoří si ucelený přehled o předmětu bádání. Proto je pro dosažení účelu napadeného ustanovení a umožnění efektivní práce badatelů nutné, aby veškeré informace obsažené ve spisech, které jsou předmětem badatelské činnosti, byly bez dalšího i nadále pro badatele přístupné. Právní úprava, jež by např. vyžadovala souhlas každého jednotlivce, jehož osobní údaje jsou ve spise obsaženy, by v konečném důsledku vedla k paralyzování badatelské činnosti, neboť by se zajisté našli tací jednotlivci, jež na bádání třetích osob ve spisu, který osahuje jejich jméno a informace o jejich aktivitách před 1. lednem 1990, nemají nejmenší zájem, a proto by svůj souhlas k takové činnosti nikdy nedali. Navíc je taková právní úprava jen těžko představitelná i z praktického (logistického) hlediska.

- 4.4 Na základě výše uvedeného se domníváme, že napadené ustanovení obstojí druhý krok testu proporcionality (kritérium potřebnosti), neboť v rámci možností úpravy *de lege ferenda* si nelze představit takové ustanovení, které by nezasahovalo do práv jednotlivce (zejména pak do práva na ochranu soukromí) a zároveň by naplňovalo účel, smysl a stanovený cíl právní úpravy.

5. Kritérium proporcionality v užším smyslu: střet základních práv

- 5.1 Je zjevné, že v projednávaném případě dochází ke střetu základních práv zaručených Úmluvou a Listinou. Na straně jedné stojí právo dle čl. 17 Listiny, tedy právo svobodně vyhledávat a šířit informace (resp. dle čl. 10 Úmluvy), a čl. 15 odst. 2 Listiny, tedy svoboda vědeckého bádání. Na straně druhé potom stojí čl. 10 Listiny zaručující právo na ochranu osobnosti a soukromí (resp. čl. 8 Úmluvy).
- 5.2 Na tomto místě si dovoluujeme upozornit na zjevný rozpor, který si pravděpodobně Nejvyšší soud při podání návrhu na zrušení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví neuvědomil. Napadené ustanovení nijak neřeší otázku šíření informací, která byla předmětem řízení před soudy nižších instancí, nýbrž se pouze věnuje otázce vyhledávání informací.
- 5.3 Rozdíl mezi pojmem „vyhledávání“ a „šíření“ je natolik markantní, že nelze tyto dva pojmy zaměňovat, tak jak to ve svém návrhu činí právě Nejvyšší soud tím, že navrhuje zrušení ustavení upravujícího právo vyhledávat informace, ačkoli se ve věci projednávané před Nejvyšším soudem jedná o otázku náhrady újmy způsobené nezákonným šířením informací.

• Právo svobodně vyhledávat informace v. Právo na ochranu osobnosti

- 5.4 V souladu s odbornou literaturou zastáváme názor, že při kolizi těchto dvou základních práv je třeba si v každé konkrétní věci položit otázku, zda je přednější ochrana práva ve smyslu čl. 17 Listiny, resp. čl. 10 Úmluvy, nebo převažuje zájem společnosti na

ochraně konkrétní fyzické osoby dle čl. 8 Úmluvy a čl. 10 Listiny. Jsme toho názoru, že v daném případě je to právo svobodně vyhledávat informace, které má přednost.

- 5.5 Jsme si vědomi toho, že svoboda projevu resp. svoboda vyhledávat informace dle čl. 17 Listiny (resp. svoboda přijímat informace dle čl. 10 Úmluvy) není bezbřehá. Je omezena jednak chráněnými zájmy podle čl. 17 odst. 4 Listiny a dále ostatními ústavně zaručenými právy a svobodami – tedy i článkem 10 Listiny, resp. článkem 8 Úmluvy. Ústavní soud ve výše zmíněném nálezu Pl. ÚS 2/10 přiložil velký význam právu přijímat informace zakotvenému v čl. 10 Úmluvy, který upravuje svobodu projevu zahrnující „*svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice*“⁴, když zde uvedl, že „*svoboda projevu – včetně v ní dle čl. 10 odst. 1 Úmluvy obsažená svoboda přijímat informace – představuje jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti.*“ Obdobně judikoval i ESLP ve věci Kenedi v. Maďarsko⁵, když vyslovil názor, že „*mít přístup k originálním zdrojům pro legitimní historický výzkum materiálů je základní složkou práva na svobodu projevu.*“ V kontextu s argumentací a v souladu s judikaturou uvedenou v tomto podání jsme toho názoru, že v dané věci má aplikace čl. 17 Listiny (resp. čl. 10 Úmluvy) přednost před aplikací čl. 10 Listiny (resp. čl. 8 Úmluvy).
- 5.6 K problematice konfliktu mezi svobodou projevu ve smyslu čl. 17 Listiny a právem na ochranu cti a dobré pověsti podle čl. 10 Listiny se již Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu IV. ÚS 154/97 (sv. 10, č. 17), když konstatoval, že „*při střetu základního politického práva na informace s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy dvou základních práv, která podle Ústavního soudu stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí nezávislých soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým.*“
- 5.7 Z uvedeného vyplývá, že nelze na základě dovolání jednotlivce - byť by obecné soudy uznaly, že v konkrétním případě došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu osobnosti a soukromí - paušálně omezit základní právo dle čl. 17 Listiny ve vztahu k celé společnosti, tedy zrušit stávající znění ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví, které poskytuje všem badatelům v České republice neomezené právo vyhledávat a přijímat podrobné informace obsažené v archiváliích vzniklých před 1. lednem 1990 z činnosti vojenských soudů a prokuratur všech stupňů, bezpečnostních složek podle zákona o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek, jakož i mimořádných lidových soudů, Státního soudu, Národního soudu a společenských organizací a politických stran sdružených v Národní frontě, na archiválie vzniklé z činnosti orgánů německé okupační správy na území

⁴ Článek 10 odst. 1 Úmluvy.

⁵ Rozsudek 2. senátu ESLP ze dne 26. května 2009 na základě stížnosti č. 31475/05.

odstoupeném Říši i v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1938 až 1945, a které tedy dle našeho názoru slouží veřejnému zájmu společnosti.

- 5.8 Dále si dovoluujeme upozornit na nálezn Ústavního soudu I. ÚS 156/99, ve kterém Ústavní soud uvádí, že „[v] *konkrétním případě je proto vždy nezbytné zkoumat míru (intenzitu) tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti (osobní cti a dobré pověsti), a to právě v kontextu se svobodou projevu a s právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv (a jejich ochrany). Zároveň je nutné, aby příslušný zásah bezprostředně souvisel s porušením chráněného základního práva, tj. aby zde existovala příčinná souvislost mezi nimi.*“ Vzhledem k tomu, že napadené ustanovení upravuje právo vyhledávat informace, jsme toho názoru, že pouhým vyhledáváním informací k porušení práva na ochranu osobnosti nedochází, resp. v daném případě k porušení nedošlo. Je to až případné šíření těchto informací, které je způsobilé přivodit porušení práva na ochranu osobnosti (za předpokladu, že toto šíření informací již není v mezích zákona) a naplnit tak podmínku stanovenou v tomto judikátu Ústavního soudu, a to podmínku příčinné souvislosti. Pokud jde o míru (intenzitu) porušení základního práva na ochranu osobnosti, kterou je rovněž vždy nezbytné zkoumat dle výše citovaného nálezu Ústavního soudu, v této souvislosti je nutné poukázat na skutečnost, že velká většina archiválií obsahující osobní údaje byla dlouhodobě veřejnosti plně přístupná. Předmětné ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví zmiňuje rovněž „*archiválie, které byly veřejně přístupné bud' před podáním žádosti o nahlížení do nich, nebo dříve než byly prohlášeny za archiválie*“. Během uplynulých 10 let (od účinnosti zákona o archivnictví) se navíc veřejnost mohla s archiváliemi v jejich plném rozsahu seznamovat, a nesporně se i seznamovala. Dle našeho názoru možná intenzita porušení práva na soukromí je i z tohoto důvodu velmi nízká.
- 5.9 Odborná literatura uvádí, že je možné učinit omezení práva dle čl. 17 Listiny v souladu s principem proporcionality, „*až když nelze konkrétní hodnotu ocitající se v kolizi se svobodou projevu chránit jinak než právě uvedeným zásahem do svobody projevu (srov. I. ÚS 43/93).*“⁶ Níže proto uvádíme demonstrativní výčet právních instrumentů, které lze aplikovat v případě, že dojde k porušení práva na ochranu soukromí osoby dle čl. 10 Listiny. Právní řád zná instrumenty, jejichž úkolem je vypořádat se s takovými zásahy do soukromí *ex post*, aniž by tedy došlo k zásahu do práv zaručených Listinou.
- 5.10 Otázkou konfliktu mezi články 10 a 17 Listiny se Ústavní soud zabýval i v případě soudců, kteří byli před rokem 1989 členy KSČ. Ústavní soud ve svém nálezu I. ÚS 517/10 rozhodl, že informace o členství soudců v KSČ před rokem 1989 nejsou citlivým údajem podle zákona č. 101/2000 Sb., na ochranu osobních údajů, ve znění

⁶ Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 735.

pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“), a že představují podklad pro diskusi občanské společnosti o nezávislosti a nestrannosti soudců.

- 5.11 V tomto nálezu je mj. uvedeno, že „*jestliže je informace součástí (minimálně i) veřejné sféry⁷, dopadá na ni základní právo na informace dle čl. 17 Listiny a čl. 10 Úmluvy.*“ Dále je v nálezu uvedeno, že „*toto základní právo a jemu odpovídající povinnost orgánu veřejné moci je klíčovým prvkem vztahu mezi státem a jednotlivcem. Jeho smyslem je participace občanské společnosti na věcech veřejných.*“ Je nepochybné, že svobodné studium událostí (ve smyslu článku 17 a 15 odst. 2 Listiny a čl. 10 Úmluvy), jež se odehrály před 1. lednem 1990 a jež formovaly podobu naší společnost po dobu celé jedné poloviny 20. století, souvisí s fungováním moci ve státě, a proto svobodný přístup k těmto informacím a jejich obsah tvoří součást veřejné sféry.
- 5.12 Ústavní soud v citovaném případě posoudil kolizi článků 10 a 17 Listiny a dospěl k závěru, že „*základní právo stěžovatele na informace a obecný zájem podporovat tuto svobodu tam, kde jde o otázky veřejného zájmu, převážilo nad zájmem subjektů údajů na ochranu jejich soukromí.*“ V nálezu je rovněž opakovaně zdůrazněno, že vypořádávání se s minulostí by měl stát podporovat a že společnost každého bývalého totalitního režimu je povolána, aby otevřeně a klidně diskutovala o své historii.
- 5.13 K otázce potřebnosti informované veřejnosti si dovoluujeme upozornit na následující tezi autorů komentáře k Listině, kteří uvádí, že „*Ústavní soud ve své judikatuře vychází z teze, podle níž jednotlivec musí mít k dispozici informace o fungování státní moci k vytvoření si svobodného názoru za účelem toho, aby mohl případně iniciovat či participovat na veřejné diskusi, a tak státní moc kontrolovat. Z dosavadní judikatury Ústavního soudu lze usuzovat, že hodlá chránit informační práva, pokud se týkají věcí, jež jsou předmětem obecného zájmu, lhotejně, zda jsou veřejnoprávní či soukromoprávní povahy. [...] Obecně lze uvést, že za zásah do svobodného projevu, jakož i do práv informačních, resp. jejich omezením, je každé opatření veřejné moci, které brání či znesnadňuje tvorbu nebo projev názoru.*“⁸
- 5.14 Dále je potřeba zdůraznit, že ve výše citovaném nálezu je uvedeno, že „*mnoho desetiletí trvající, proces "vypořádání se s minulostí" v Německu a Rakousku po druhé světové válce, a ostatně i v postkomunistických státech, demonstruje, že čím dál intenzivněji se aktivizující veřejný (společenský) diskurz na téma "vypořádání se s minulostí" v naší společnosti je procesem přirozeným, a je zřejmě teprve v počáteční fázi. Souvisí to mimo jiné s počínající generační výměnou, kdy nová generace, v zásadě nezatížená totalitní minulostí, si klade legitimní otázky ohledně totalitní minulosti spoluobčanů.*“
- 5.15 K otázce proporcionality si dále dovoluujeme upozornit i na rozsudek ESLP ve věci Dudgeon⁹. V tomto rozsudku ESLP uzavřel, že otázku přiměřenosti – k tomu viz bod 2.2 tohoto podání) je potřeba posuzovat i s ohledem na teritoriální aspekt. Jak ESLP

⁷ Součástí veřejné sféry je dle názoru Ústavního soudu vše, co může souviset s fungováním moci ve státě.

⁸ Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod – Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012.

⁹ Rozsudek pléna ESLP ze dne 22. října 1981 na základě stížnosti č. 7525/76.

uvádí: „Skutečnost, že podobná opatření nejsou považována za nezbytná v ostatních částech Spojeného království nebo v jiných členských státech Rady Evropy, neznamená, že nemohou být nezbytnými v Severním Irsku.“ Teritoriální aspekt bere ESLP v úvahu zejména tím, že poskytuje státním orgánům prostor pro uvážení (*margin of appreciation/marge d'appréciation*). Tento princip je ESLP hojně aplikován (kupř. v rozsudku ESLP ve věci *Handyside*¹⁰), neboť „ve vnitrostátních právních předpisech jednotlivých smluvních států není možné nalézt jednotné evropské pojetí morálky. [...] Z důvodů jejich přímého a trvalého kontaktu s životními silami ve svých zemích, jsou státní orgány v zásadě v lepší pozici než mezinárodní soudce, aby se vyjádřili k přesnému obsahu těchto požadavků, stejně jako k „nezbytnosti“, „omezení“ nebo „sankce“, určených k jejich dosažení.“ Státní orgány, tedy i Parlament České republiky, využily zmíněný prostor pro uvážení (v souladu s judikaturou ESLP) a ponechaly všem jednotlivcům právo vyhledávat necenzurované informace ze spisů vzniklých před 1. lednem 1990, čímž vytvořily prostředky pro to, aby se demokratická společnost mohla začít vyrovnávat ze svou minulostí postiženou půl stoletím trvajícím nedemokratickým režimem. S ohledem na historický vývoj naší země a v souladu zejména s nálezem Ústavního soudu I. ÚS 517/10 (viz výše) a rozsudky ESLP jsme proto přesvědčeni, že předmětná úprava je přiměřená požadavkům českého právního a sociálního prostředí a odpovídá požadavkům naléhavé společenské potřeby.

- 5.16 Předkladatel je tedy toho názoru, že o existenci naléhavé společenské potřeby nelze mít pochyby. Od konce třicátých let dvacátého století vládly v naší zemi režimy, které systematicky potlačovaly a pošlapávaly základní lidská práva a svobody českých (a dalších) občanů, na což upozorňuje i Listina ve své preambuli formulací „*pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány*.“ Tuto poměrně nedávnou historii je proto potřeba co nejlépe prozkoumat a zmapovat, a to ať už za účelem rozkrytí spáchaných zločinů (a přinesení alespoň morálního zadostiučinění dotčeným osobám) či za účelem zlepšení povědomí o minulém dění, které napomůže tomu, aby se tato historie neopakovala.
- 5.17 I z toho důvodu podle názoru předkladatele nelze dát za pravdu Nejvyššímu soudu, když ve zmíněném usnesení ze dne 15. ledna 2014 mimo jiné vyjadřuje pochybnosti nad společenskou potřebou informovat o citlivých událostech, jež se odehrály před rokem 1989 a varovat veřejnost za cenu poskytnutí citlivých osobních údajů. Jak ukazuje zkušenost z jiných zemí, vyrovnávání se s minulostí zatíženou vládou nedemokratických režimů je úkolem, který obvykle trvá déle než dvě či tři dekády a který je ve své podstatě úkolem trvalým. Věříme, že je neustále velmi aktuální a potřebné, aby společnost jako taková měla možnost zabývat se studiem naší minulosti. Proto, jak jsme již několikrát uvedli, zastáváme názor, že předmětná úprava nezasahuje nepřiměřeným způsobem do práva osob na ochranu soukromí a osobnosti.

¹⁰ Rozsudek pléna ESLP ze dne 7. prosince 1976 na základě stížnosti č. 5493/72.

- **Svoboda vědeckého bádání v. Právo na ochranu osobnosti**

- 5.18 Nejvyššímu soudu lze vytknout, že v usnesení ze dne 15. ledna 2014 přisuzuje ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví pouze účel zajistit informovanost a varovat veřejnost za cenu poskytnutí citlivých údajů. Takovéto posouzení napadeného ustanovení zákona o archivnictví považujeme za mylné, neboť jak jsme již v tomto podání uvedli, je nezbytné rozlišovat mezi vyhledáváním informací a jejich šířením, využitím (případně zneužitím). Předmětné ustanovení zákona nijak neumožňuje tyto informace využívat (případně zneužívat) nebo s nimi jinak nakládat. Lze tedy říci, že předmětné ustanovení nezasahuje do prostoru, kde je zájem na ochranu soukromí obzvláště silný. Jediným účelem předmětného ustanovení tedy rozhodně není zajistit informovanost a varovat veřejnost, ale v první řadě zajistit badatelům přístup k informacím v souladu s čl. 10 Úmluvy a čl. 15 odst. 2 Listiny, tj. dát jim příležitost ke svobodnému vědeckému bádání.
- 5.19 Jenou z úloh státu je vytvořit takové podmínky ve společnosti, které nikterak nebudou bránit svobodnému vědeckému bádání. V komparativním pohledu je nutno poukázat na závěry německého Spolkového ústavního soudu (rozsudek ze dne 29. května 1973 1 BvR 424/71, 325/72 - Hochschul-Urteil), který z obdobného ustanovení (čl. 5 odst. 3 věty první GG) dovodil, že vědcům je zaručena svoboda v postupech, jednáních a rozhodnutích při zjišťování, hodnocení a šíření vědeckých poznatků. Role státu spočívá nejen v nezasahování do této svobody, nýbrž stát je povinen komentovanou svobodu aktivně zajišťovat prostřednictvím právního rámce i materiální podpory.
- 5.20 Takto založená a státem podporovaná badatelská činnost samozřejmě obvykle směřuje k informování a varování veřejnosti, to ale neznamená, že informování a varování jsou jediným účelem § 37 odst. 11 zákona o archivnictví.
- 5.21 Platná a účinná legislativa předpokládá, že každý, kdo přijde s archiváliemi do styku, musí dodržovat zejména zákon o ochraně osobních údajů a současně nese plnou odpovědnost za další nakládání s nimi a za využití informací v nich obsažených. K tomuto si dovoluujeme uvést několik instrumentů, které slouží poškozeným osobám jako ochrana před případným neoprávněným šířením informací o jejich osobě. Příkladem uvádíme následující instrumenty:
- náhrada škody dle § 2910 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;
 - náhrada škody dle § 21 zákona o ochraně osobních údajů;
 - právo odpovědi dle § 10 zákona č. 46/2000 Sb., tiskový zákon;
 - právo odpovědi dle § 35 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů;
 - podání podkladu pro zahájení řízení o přestupku dle § 49 odst. 1 písm. a), § 67 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích;

- podání trestního oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu pomluvy (§ 184 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) dle § 158 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

- 5.22 Jak jsme již uvedli výše v bodě 5.7, jsme toho názoru, že nelze zobecnit zákaz vyhledávat informace bez dalšího. Existuje řada nástrojů (viz jejich demonstrativní výčet v bodě 5.21) sloužících k ochraně osoby při neoprávněném šíření informací. Navíc v případě konfliktu práva na svobodu projevu (konkrétně práva šířit informace) a práva na ochranu osobnosti, je podle nálezu Ústavního soudu IV. ÚS 154/97 „*úkolem obecných soudů, aby na základě konkrétních okolností daného případu zvážily, zda výrok dosahuje takové intenzity, že zasahuje do práva na ochranu osobnosti dané osoby, či je situaci přiměřený, tedy zda v daném případě preferovat právo na ochranu cti a dobré pověsti dotčené osoby nebo upřednostnit právo na svobodu projevu.*“ Tímto způsobem bylo postupováno i v předmětném případě, kdy se žalobce domáhal ochrany svých práv před obecnými soudy, které jeho nárokům obsažených v žalobě nevyhověly a jednoznačně stanovily, že k porušení práv jednotlivce v daném případě nedošlo. Toto poměrování převahy základních práv v každém individuálním případě považujeme za esenciální, neboť jednotlivé případy se od sebe navzájem liší, a proto je v případě střetu dvou základních práv nezbytné posuzovat danou věc pouze s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu.
- 5.23 Plně respektujeme, že při informování a varování veřejnosti je třeba postupovat citlivě. Z tohoto závěru se však nedá dovodit, že by badatel údaj neměl mít vůbec k dispozici, nebo že by ho měl mít k dispozici v podobě fakticky znemožňující vědecké bádání. Znamená to pouze, že pokud badatel nesprávně naloží s údaji, které z archivů získá, bude založena jeho odpovědnost vůči dotčeným osobám. Ostatně i odborná literatura k (do určité míry podobné situaci) uvádí, že *"dikce ustanovení (míněn je čl. 15 odst. 3 Listiny) neosvobozuje dotyčného umělce či vědce zcela od odpovědnosti za výsledek své činnosti. Naopak jednoznačně na sebe bere povinnost posuzovat dopad svého jednání a odpovědnost za toto své jednání."*¹¹
- 5.24 Proto lze uzavřít, že úlohou státu je na jedné straně zajistit badatelům svobodu vědeckého bádání, právo svobodného přístupu k informacím a právo takto nabyté informace svobodně šířit. Na druhé straně je úlohou státu zajistit minimálnímu okruhu osob, jež by byly výkonem těchto práv resp. jejich zneužitím poškozeny takové právní prostředky, které jim napomohou takovouto újmu dostatečně kompenzovat. Jsme přesvědčeni, že v takovémto stavu se legislativa v oblasti vědeckého bádání nachází. Neboť je to samotný badatel, který v souvislosti s výkonem výše uvedených práv nese plnou odpovědnost v případě, že svým jednáním překročí omezení stanovená v předpisech práva veřejného a soukromého.
- 5.25 Na základě všeho výše uvedeného jsme toho názoru, že napadené ustanovení splňuje i třetí kritérium testu proporcionality (kritérium proporcionality v užším smyslu).

¹¹ Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 1082.

6. Statistické a věcné informace

- 6.1 Předkladatel během své činnosti hojně využívá napadené ustanovení zákona o archivnictví, díky němuž mohl připravit, popř. se podílet na přípravě, více než 450 hodinových rozhlasových dokumentů, více než 1500 textů – článků opírajících se o archivní dokumentaci, 10 televizních dokumentů, 10 odborných a popularizačních knih, animovaných i krátkých hraných filmů, výstav, a řadu dalších mediálních a publikačních projektů. Projekt předkladatele nazvaný Paměť národa čítá více než 3,5 tisíce zdokumentovaných celoživotních svědectví.
- 6.2 Předkladatel při své činnosti zpracovává, zpřístupňuje a publikuje nikoliv pouze vzpomínky obětí totalitních režimů, ale i příběhy těch, kteří s totalitními režimy spolupracovali. Mnohdy se oba aspekty „odboje a spolupráce s režimy“ v jednom životním osudu proplétají. Zkušenost s pamětníky jednoznačně potvrzuje zájem ze strany zpovídaných osob, aby dokumentaristé pracovali s materiály obsaženými v archivech. Při své činnosti dokumentaristé předkládají pamětníkům digitalizované archivní dokumenty a zaznamenávají pamětníkovy reakce na jejich obsah. Archivní dokumenty slouží jako podklad k oslovování dalších pamětníků, jejichž jména se nacházejí mimo jiné právě v těchto archiváliích. Během desetileté badatelské praxe (doba účinnosti § 37 odst. 11, resp. odst. 6 v jeho dřívějším znění, zákona o archivnictví) se předkladateli s více než třemi stovkami spolupracovníků, kteří každodenně využívají archivní prameny z provenience nikoliv pouze komunistických institucí z let 1948 – 1989, ale i nacistických a protektorátních úřadů z let 1939-1945, nikdy nestalo, že by „dokumentovaný“ pamětník – vypravěč projevil nesouhlas s tím, aby dokumentaristé zkoumali konkrétní archiválie týkající se právě jeho životního příběhu. Nicméně je pravděpodobné, že by osoby, jejichž jména prochází archivní dokumentací pamětníka (např. udavači, konfidenti, prokurátoři, řídicí důstojníci, apod.) neposkytly souhlas ke zpřístupnění a tím by *de facto* blokovali přístup k nenahraditelným písemným historickým pramenům.
- 6.3 Jak je uvedeno výše, předkladatel při své badatelské činnosti velmi často využívá předmětné ustanovení zákona o archivnictví, přičemž se v jeho čtrnáctileté praxi dosud nestalo, že by proti ní podala dotčená osoba žalobu nebo proti jejím spolupracovníkům např. za neoprávněný zásah osobnostních práv.
- 6.4 V souladu s § 37 odst. 11 zákona o archivnictví žádají spolupracovníci předkladatele archivní instituce o zpřístupnění dokumentů v každém konkrétním případě. Doba od podání žádosti k jejímu vyřízení a zpřístupnění materiálů – jednotek (kartonů) se výrazně liší u jednotlivých archivů a rozhoduje rozsah žádané archivní jednotky (kartonu) a místo uložení v depozitáři. Nicméně lze shrnout, že průměrná doba vyřízení žádosti např. u Archivu bezpečnostních složek se pohybuje od 1,5 do 2 měsíců. V ostatních archivech dochází ke zpřístupnění obvykle do 1 měsíce.
- 6.5 Jedenáct archivních institucí v ČR (např. Národní archiv, osm Státních oblastních archivů a další instituce) zpracovalo materiál „*Vyjádření k návrhu NS na zrušení ust. § 37 odst. 11 zákona o archivnictví*“, jenž byl doručen Ústavnímu soudu začátkem

prosince 2014. Archiváři v tomto materiálu shrnují závěry z jimi provedené analýzy, jak by vypadala badatelská praxe v případě zrušení předmětného ustanovení zákona o archivnictví. Jimi zpracované výsledky jsou více než frustrující. Příprava (vyhledání, kontrola, anonymizace) jediného kartonu (průměrně rozsáhlého obsahujícího desítky až stovky jmen, mnohdy uváděných pod krycími jmény) by v ideálním případě trvala čtyřem pracovníkům archivu 42,5 hodiny čistého času. Nutno však počítat s mnohými komplikacemi, které celý proces zpomalí (např. nelze očekávat rychlé nalezení dotčených osob v Informačním systému evidence obyvatel vzhledem k tomu, že v archiváliích se vyskytují zkomolená jména, často krycí jména, osoby nežijící v ČR apod.). Test prokázal, že by v případě běžného dne a běžné agendy vyřizování žádostí badatelů došlo ke kolapsu pracovní kapacity archivů, neboť by vyřízení badatelovy žádosti (za stávajícího personálního obsazení archivních institucí) proběhlo v horizontu 1 roku od podání žádosti.

- 6.6 Zůstává faktem, že archiválie týkající se konkrétních lidských příběhů obsahují veliké množství osobních údajů. Jejich případná anonymizace by vedla k natolik výrazné deformaci obsahu, že to v mnoha případech může vést ke ztrátě smyslu takovéto archiválie studovat. Z výše zmíněné odborné analýzy vyplývá, že by zrušení ustanovení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví znamenalo uzavření možnosti v archiváliích vzniklých za posledních sto let pro současné generace efektivně bádát.
- 6.7 Nad rámec toho považujeme za nezbytné uvést, že zrušením § 37 odst. 11 zákona o archivnictví, by vznikla nerovnost určitých subjektů před zákonem. Badatelé, historikové by byli rozděleni do početně nepoměrných dvou skupin, kde by proti sobě stanuli privilegovaní zaměstnanci státních institucí a ostatní osoby z akademického a občanského prostředí. Státní zaměstnanci podle zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, by mohli pokračovat s prací s archivní dokumentací, ale nebylo by jim umožněno zpřístupňovat informace jakýmkoliv způsobem veřejnosti.
- 6.8 Nabízí se otázka, zda lze v případě zrušení § 37 odst. 11 zákona o archivnictví dále provádět svobodný dokumentaristický a vědecký výzkum v oblasti moderních dějin. Bez konfrontace příběhů pamětníků s archivní dokumentací včetně osobních údajů dalších dotčených osob lze jen s obtížemi pořádat např. vědecké konference, publikovat odborné analýzy, pořádat výstavy. Pakliže badatel nemůže doložit, že příběhy konfrontoval s dalšími historickými písemnými prameny, kam nenahraditelně patří i archivní dokumentace, vystavuje se odbornému zpochybnění své práce v rovině heuristické i v oblasti kritiky a interpretace historického pramene.

7. Návrh

- 7.1 Jak jsme již uvedli v bodě 1.11, zastáváme názor, že Nejvyšší soud neměl dostatek aktivní legitimace k tomu, aby se obrátil na Ústavní soud, neboť § 37 odst. 11 zákona o archivnictví nebyl a ani neměl být použit k rozhodnutí ve věci samé. Proto

navrhujeme, aby byl návrh Nejvyššího soudu Ústavním soudem odmítnut v souladu s § 43 odst. 1 písm. c) Zákona o ÚS jakožto návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

- 7.2 V případě, kdy by Ústavní soud shledal existenci aktivní legitimace na straně Nejvyššího soudu, navrhujeme, aby byl návrh Nejvyššího soudu Ústavním soudem odmítnut jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) Zákona o ÚS, a bude-li projednán meritorně, aby byl podle § 70 odst. 2 Zákona o ÚS zamítnut.

JUDr. Vít Makarius, Ph.D., advokát
v plné moci Post Bellum, o. p. s.